

Adıyaman İlinde Üretimi Yapılan Bazı Sebzelerin Üretim Maliyetleri ve Kârlılıkları Üzerine Bir Araştırma[#]

İsmail Ukav*

Adıyaman Üniversitesi, Kahta Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü, 02400 Adıyaman, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

[#]Bu çalışma, 5. Uluslararası Katılımlı Toprak ve Su Kaynakları Kongresine (Kırklareli, 2017) poster bildiri olarak sunulmuştur.

Araştırma Makalesi

Geliş 17 Haziran 2018
Kabul 25 Temmuz 2018

Anahtar Kelimeler:

Maliyet
Karlılık
Tarımsal gelir
Adıyaman
Tarım ürünleri

*Sorumlu Yazar:

E-mail: iukav@adiyaman.edu.tr

ÖZ

Bu çalışmada Adıyaman/Kahta İlçesinin önemli tarım ürünlerinden patlıcan, biber, domates ve hıyarın üretim maliyetlerinin hesaplanması, bunun yanında kullanılan girdilerin parasal değerlerini ortaya konması, gayri safi üretim değerlerinin belirlenmesi ve ürün kârlılıklarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Veriler 2016 yılı üretim dönemine aittir. Analizde basit istatistikî yöntemler kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda 2016 yılında patlıcan, biber, domates ve hıyarın maliyetleri sırasıyla 0,68 TL/kg; 0,81 TL/kg, 0,59 TL/kg ve 0,52 TL/kg olarak hesaplanmıştır. Üretim maliyetlerinin yaklaşık yarısını, emek ve gübre maliyetleri oluşturmaktadır. İncelenen ürünlerin karlılıklarının karşılaştırılması, brüt kâr, net kâr ve nispi kâr hesaplanarak yapılmıştır. Brüt kârı en yüksek ürün biber (2415,00 TL/da), en düşük ürün ise hıyar (582,50 TL/da) olarak saptanmıştır. İlçede ayrıca yoğun yetiştirilen ürünlerden olan patlıcanın brüt karı (2249,50 TL/da) ve domatesin brüt kârı ise 975,75 TL/da olarak bulunmuştur. Net kar; biberde 2245,17 TL/da patlıcanda 2079,74 TL/da domateste 801,60 TL/da ve hıyarda 405,53 TL/da olarak hesaplanmıştır. İşletmelerin yatırdıkları bir TL karşılığında elde ettikleri parayı gösteren nispi kâr en yüksek ürün; biber (3,10)'dir. Nispi karı en düşük ürün 1,34 ile hıyarda belirlenmiştir. İncelenen ürünlerden patlıcanın nispi karı 2,95 ve domatesin nispi karı 1,70 olarak hesaplanmıştır. Yörede özellikle sulu tarımın yaygınlaşmasıyla söz konusu ürünlerin yetiştiriciliğinin gelişeceği ve tarımsal gelirin önemli derecede artacağı öngörülmektedir.

Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology, 6(9): 1285-1289, 2018

A Research on The Production Costs and Profitability of Some Vegetables Produced in Adıyaman Province

ARTICLE INFO

Research Article

Received 17 June 2018
Accepted 25 July 2018

Keywords:

Cost
Profitability
Agricultural income
Adıyaman
Agricultural products

*Corresponding Author:

E-mail: iukav@adiyaman.edu.tr

ABSTRACT

In this study, it has been aimed to calculate the production costs of eggplant, pepper, tomato and cucumber which are among the important agricultural product in the province of Kahta, Adıyaman. Besides this, it has been also aimed to expose the financial values of the inputs which are used, to identify the gross production values and to compare the product profitability. The data belong to 2016 year of production. Simple statistical methods have been used in the analysis. As a result of the analyses made, in 2016, the costs of eggplant, pepper, tomato and cucumber have been calculated as following: 0.68 TL/kg for the eggplant; 0.81 TL/kg for the pepper; 0.59 TL/kg for the tomato, and 0.52 TL/kg. Labour and the fertilizer costs form almost half of the production costs. The comparison of the examined products' profits has been done by calculating the gross profit, the net profit and the relative profit. It has been found out that pepper has the highest gross profit with 2415.00 TL/de, and cucumber has the lowest with 582.50 TL/de. Addition to this, eggplant which is cultivated densely in the district has a gross profit with 2249.50 TL/de, and tomato's gross profit is 975.75 TL/de. The net profit for pepper is 2245.17 TL/de, for the eggplant 2079.74, for the tomato 801.60 TL/de, and for the cucumber 405.53 TL/de. The relative profit, which shows the money that business obtain in return of they invest 1 TL, is the highest in pepper with 3.10 The lowest relative profit is in cucumber with 1.34. The relative profit of the eggplant is 2.95 and 1.70 for the tomato. It is foreseen that with the widespread of irrigated farming in the district, the cultivation of the so-called products will be improved and the agricultural income will increase significantly.

DOI: <https://doi.org/10.24925/turjaf.v6i9.1285-1289.2069>

Giriş

Tarım sektörü, ülke ekonomik yapısı içinde her zaman dikkat çeken bir konumda olmuştur. Özellikle son dönemlerde üreticiden son tüketiciye kadar olan süreçte fiyat oluşumun ortaya koyduğu gelişmeler gündemde yer almaktadır. Bu kapsamda fiyat oluşumunda maliyetlerin yapısını ortaya koymak son derece önem taşır hale gelmiştir. Tarım ürünlerinin maliyet ve karlılık çalışmalarında; bir dekar alan ve bir kilogram ürün için kullanılan emek, çeşitli girdiler (tohum, gübre, ilaç, vb.) ve sermaye gibi üretim faktörleri miktarlarının bulunması, ürün maliyeti ve satış fiyatının saptanmasında önemli bir ölçüt olmaktadır. Bu çalışmada patlıcan, biber, domates ve hıyarın üretim maliyetleri ve karlılıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Söz konusu ürünler tarımsal faaliyetler kapsamında yoğun olarak üretimi yapılan ürünlerdir. Türkiye tarımsal üretim içerisinde bitkisel üretimin payı %50'nin üzerindeyken, sebze üretiminin payı bitkisel üretim içerisinde %30'dan fazladır (TUİK, 2017).

Adıyaman'da da sebze üretim alanı ve buna bağlı olarak sebze üretim miktarı artmaktadır. Son dönemlerde 6.000 hektar civarında bir alanda sebze üretimi yapılmakta ve 100.000 tondan fazla sebze üretimi gerçekleştirilmektedir. Bu ürünlerin üretim maliyetlerinin ve karlılıklarının hesaplanması yöre için yapılacak planlamalarda büyük yararlar sağlayabilecektir.

Sebzeler insan beslenmesinde önemli yer tutan ürünlerdir. Bu ürünlerin üretiminde kaynakların doğru ve etkin kullanımı hem üretici hem de tüketiciler açısından önemlidir. Tarımsal verimliliği artırmaya yönelik önlemlerin alınabilmesi için, üretim sürecinde kaynakların ne derece etkin kullanıldığının ortaya konulması önemli bir konudur. Bu konuda yapılması gereken çalışmalardan biri, belki de en önemlisi tarımsal ürünlerin bölgelere göre üretim girdileri ve maliyetlerinin saptanmasıdır (Çıkman ve ark., 2016). Tarım sektöründe maliyet ve karlılık ile ilgili yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Tümsavaş (2003), Ankara ili Ayaş ilçesi tarım işletmelerinde sulu koşullarda domates üretim faaliyetlerinde fiziki girdi kullanım düzeyi ve üretim maliyetlerini belirlemiştir.

Mersin İli Silifke İlçesi'nde, hıyar yetiştirilen cam sera işletmelerinin ekonomik performansını ve üretim maliyetlerini saptamak amacıyla; hıyarın ortalama maliyeti, brüt karı ve saf hâsılası hesaplanmıştır. İşletmelerde en önemli masraf unsurunun aile işgücü ücret karşılığı olduğu ve net karın negatif bulunduğu buna karşın, bu işletmelerin aktif sermayeleri için bir faiz elde ettikleri ve aile iş gücünü değerlendirdikleri belirlenmiştir (Rad ve Yarşi, 2005).

Yılmaz ve ark. (2006) çalışmalarında, kuru soğan verimi, üretim maliyeti ve karlılık bakımından iller arasında farklar olduğunu belirlemiştir. İncelenen illerdeki karlılık ve masraf unsurları arasındaki fark; değişen masraflarda 1,21 kat, üretim masraflarında 1,16 kat, gayri safi üretim değerinde 1,07 kat, brüt karda 2,49 kat, net karda 2,90 kat ve 1 kg kuru soğan maliyetinde 1,79 kat olarak saptanmıştır. İşletmelerde karlılık düzeyinin de oldukça yüksek düzeyde olduğu ortaya konmuştur.

Aygören (2010), Türkiye'de bölgelere göre en fazla üretimi yapılan domates, biber ve patlıcan yetiştiren

işletmelerin karlılığını karşılaştırmıştır.

Monis ve ark. (2014), GAP Bölgesi'nde sulu koşullarda yetiştirilen buğdayın üretim maliyetlerini araştırmışlar, dekara üretim maliyeti, Gayri Safi Üretim Değeri (410,00 TL/da) ve net kâr (42,38 TL/da) gibi değerleri hesaplamışlardır.

Iqbal ve ark. (2015), Peşaver (Pakistan)'da buğday üretimini etkileyen faktörleri analiz etmiş, maliyetlerde; toprak hazırlama, tohum, gübreleme, sulama ve işçilik maliyetlerinin ön plana çıktığını saptamışlardır. Çalışmaya göre dekar başına toplam üretim masraflarının %15,18'i gübreleme, arazi kirası ve toprak hazırlığı masrafından oluşmaktadır. Ürün fiyatı, toplam maliyet ve üretim miktarının üreticilerin net gelirini etkileyen faktörler olduğu ortaya çıkmıştır.

Konya İlinde Mısır üretiminde üretim girdi ve maliyetleri hesaplanmıştır. İşletme masraflarının belirlenmesinde tek ürün bütçe analiz yöntemi ve ürün masraflarının belirlenmesinde alternatif maliyet yöntemi uygulanmış, ayrıca ağırlıklı ortalama ve çeşitli yüzdelere de yararlanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; mısır (dane) da 16,51 saat insan işgücü; 3,16 saat makine işgücüne ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır (Çarkacı ve ark., 2016).

Sonial ve ark. (2016), mülk sahibi ve ortakçı buğday işletmelerini karşılaştırmışlar, ortakçı işletmelere göre mülk sahibi işletmelerde toplam değişken maliyetlerin daha yüksek olduğunu; işçilik, gübreleme, tohum, sulama ve diğer maliyetlerin net gelir ile negatif ilişkide olduğunu belirlemiştir.

Karsan ve Gül (2017), patates üretiminin yoğun olarak yapıldığı illerden olan Niğde'de patates üretim maliyeti ve gelirdeki değişimleri incelemiştir. Patates üretiminden elde edilen mutlak kar 2014 yılı için 355,6 TL/da olarak hesaplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre mutlak kar, 2005 yılında en yüksek (450,8 TL/da) seviyesine çıkarken, 2012 yılında -329,7 TL/da olarak gerçekleşmiştir. Yörede, üretim maliyetlerinin artması sonucu mutlak ve nispi karlarda düşüş eğilimi gözlenmiştir.

Konya ili elma üretim maliyetleri ve karlıklarının belirlendiği çalışmada; bodur ve yarı bodur elma bahçesinin tesis masrafları, toplam işgücü isteği ve makine ve çeki gücü isteği dekara üretim masrafları incelenmiştir. 2009 yılı verilerine göre, bodur elma üretiminde brüt, net ve oransal kar sırasıyla 1.253,15TL/da, 973,76 TL/da, 2,21 olarak hesaplanmıştır. Yarı bodur elma üretiminde ise brüt, net ve oransal kar sırasıyla 651,56TL/da, 396,67TL/da ve 1,56 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar, araştırma bölgesinde elma üretimindeki oransal karın diğer bölgelerle karşılaştırıldığında daha yüksek olduğunu göstermektedir (Kanat ve ark., 2017).

Ağızan (2018), Konya İli Çumra ilçesinde uygulanan sulama sistemlerinden hangisinin ekonomik olarak karlı olduğunu belirlemek amacıyla fayda maliyet analizi yapmıştır. Çalışmada, sulama maliyetlerinin üretim maliyetleri içerisindeki payını saptamak için bitkisel ürünlerin dekara fiziki girdileri ve parasal maliyetleri hesaplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, işletme başına 100 TL'lik işletme masrafına karşılık 71,22 TL'lik saf

hasıla elde edildiği, yörede elde edilen kişi başına tarımsal gelirin Türkiye ortalamasına yakın olduğu gözlenmiştir.

Konu ile ilgili diğer bazı çalışmalar (Bayramoğlu ve ark., 2005; Adanacıoğlu, 2001; Engindeniz, 2008; Ağır ve Saner, 2014; Subaşı ve ark., 2016) tarafından yapılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Çalışma için Adıyaman İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü ve Kâhta İlçe Müdürlüğü'nden derlenen 2016 üretim yılına ait verilerden yararlanılmıştır. Birim fiyatlar Toptancı Hal kayıtlarından elde edilmiştir. Analizde basit istatistikî yöntemler kullanılmıştır. Konuyla ilgili olarak daha önce yapılmış çalışmalar ve çeşitli kurumların yayınladıkları kaynaklardan da yararlanılmıştır. Çalışmada tarım ürünlerinden patlıcan, biber, domates ve hıyarın üretim maliyetleri ile gayri safi üretim değerleri analiz edildikten sonra, nispi kar, brüt kar ve net karlılıkları hesaplanmıştır. Gayri safi üretim değerinin üretim masraflarına oranı nispi karı vermektedir. Kısaca üreticinin yaptığı 1 TL'lik masrafa karşılık ne kadar gelir elde ettiğinin gösterir. Brüt kar, gayri safi üretim değerinden toplam değişen masrafların çıkarılması ile elde edilir. Bir işletmede net bir gelir elde edebilmek için, toplam brüt karın, değişen masrafların dışında kalan masraf unsurlarından büyük olması gerekir. Bu bakımdan işletmede gelir elde etmek için brüt karı en yüksek düzeye çıkarmak başlıca amaçtır. Net kar ise, bitkisel üretim

sonucunda elde edilen gayri safi üretim değerinden toplam üretim masraflarının çıkartılmasıyla elde edilir. Bu değer daha çok tarımsal işletmelerin kendi içerisinde başarısını ortaya koymaya olanak sağlar (Erkuş ve ark., 2005).

Bulgular ve Tartışma

Türkiye'de Domates, Biber, Hıyar ve Patlıcan Üretimi

Tarım sektörü içerisinde yaş sebze sektörü; en önemli alt sektörlerden biridir. Bu sektör tarımsal faaliyetler sonucu yetiştirilen ürünlerin son tüketicilere ya da işleme tesislerine ulaştırılması faaliyetlerini kapsar. Türkiye, üretime uygun ekolojik ve tarımsal koşulları ile değişik bölgelerde sebzesinin yetişebildiği ender ülkelerden biridir. Türkiye'nin sebze üretiminde ilk sırayı domates almakta, onu sırasıyla hıyar, biber, patlıcan ve karpuz izlemektedir. 12 milyon tonu geçen üretim hacmiyle domates, ülkemizde en çok yetiştirilen sebze olup, toplam sebze üretiminden %40'tan fazla pay almaktadır (Çizelge 1). Bu ürünlerde yeterlilik oranları da %100'ün üzerindedir (BÜGEM 2107). Türkiye'de biber üretimi yıllar (2012-2016) içerisinde düzenli bir şekilde artarak 2.500.000 tona yaklaşmıştır. Hıyar üretimi de sürekli artmış, 2016 yılında bir miktar azalma gerçekleşmiştir. Patlıcan üretiminde ise 2015 yılında azalma görülürken, diğer yıllarda artmıştır (Çizelge 1).

Çizelge 1 Türkiye'de Domates, Biber, Hıyar, Patlıcan Üretim Alanı ve Miktarı (Alan: da, Üretim: Ton)*

Table 1 Production area and quantity tomato pepper cucumber eggplant in Turkey (Area: de, Production: Tonnes)

Yıllar	Domates		Biber		Hıyar		Patlıcan	
	Alan (da)	Üretim (Ton)	Alan (da)	Üretim (Ton)	Alan (da)	Üretim (Ton)	Alan (da)	Üretim (Ton)
2012	1.892.022	11.350.000	787.076	2.042.360	383.134	1.741.878	246.638	799.285
2013	1.891.222	11.820.000	787.573	2.159.348	381.725	1.754.613	248.619	826.941
2014	1.830.290	11.850.000	789.738	2.232.308	382.283	1.780.472	242.919	827.380
2015	1.869.959	12.615.000	792.617	2.307.456	376.427	1.822.636	234.210	805.259
2016	1.806.873	12.600.000	815.632	2.457.822	369.250	1.811.681	232.963	854.049

*TUIK 2017

Çizelge 2 Adıyaman'da Domates, Biber, Hıyar ve Patlıcan Üretim Alanı ve Miktarı (Alan: da, Üretim :Ton)*

Table 2 Production area and quantity tomato, pepper, cucumber and eggplant in Adıyaman (Area: de, Production: Tonnes)

Yıllar	Domates		Biber		Hıyar		Patlıcan	
	Alan (da)	Üretim (Ton)	Alan (da)	Üretim (Ton)	Alan (da)	Üretim (Ton)	Alan (da)	Üretim (Ton)
2012	8256	20005	9068	10513	7407	18294	2307	3845
2013	8322	20248	10600	12665	6821	16714	2389	3953
2014	8218	20530	10909	12874	7282	17882	2378	3919
2015	8201	21131	10521	13548	6224	15681	2462	4325
2016	4332	11452	14496	18789	4770	11787	1313	2134

*TUIK 2017

Adıyaman'da Domates, Biber, Hıyar ve Patlıcan Üretimi

Adıyaman'ın arazi varlığı, coğrafi konumu ve iklim özellikleri sebze tarımı açısından bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle Adıyaman ekonomik açıdan tarıma dayalı yöre özelliği taşımaktadır. Ancak bazı ürünlerde arz, talebi tam olarak karşılayamamaktadır. İlin ihtiyaç duyduğu çeşitli tarımsal ürünler, üretim merkezlerinden Adıyaman'a getirilip pazarlanmaktadır. Dolayısıyla son yıllarda Adıyaman'da diğer ürünlerde olduğu gibi sebze üretimine ağırlık verilmektedir. 2012 yılında 8.256 da alanda 20.005 ton

domates yetiştirilirken, üretim 2015 yılında 21.131 ton'a çıkmıştır (Çizelge 2). 2016 yılında ise %50'ye yakın bir üretim azalması saptanmıştır. Biber üretimi 2012 yılında 9.068 dekardan 2016 yılında 14.496 dekara yükselmiş, üretim de 10.513 tondan 18.789 tona ulaşmıştır. Hıyar üretiminde ise dalgalı bir seyir gözlenmiş 2016 yılında 2012 yılına göre üretimde %36 oranında bir azalma ortaya çıkmıştır. Patlıcan üretiminde de inişli çıkışlı bir eğilim belirmiş, 2015 yılında 4.325 ton olan üretim 2016 yılında %50'den daha fazla azalarak 2.134 tona düşmüştür.

Son beş yıllık dönem incelendiğinde Türkiye'nin içerisinde bulunduğu üretim ve pazar koşulları; ürün fiyatlarını önemli derecede etkilediğinden, bu durum Adıyamanlı üreticilerin üretim kararlarına da yansımıştır.

Domates, Biber, Hıyar ve Patlıcanın Maliyet ve Karlılık Analizi

İncelenen sebze ürünlerinde; en düşük birim maliyet hıyar üretiminde (0,52 TL/kg), en yüksek ise, biber üretiminde (0,81 TL/kg) gerçekleşmiştir (Çizelge 3).

Dekara başına değişen masraflar en fazla hıyar (999,50 TL/da), en düşük patlıcan (896,50 TL/da) üretiminde saptanmıştır. Bu masraflar üretim sürecinde ortaya çıkar ve üretim miktarına bağlı olarak artış ya da azalış gösterirler. Toplam masraflarda da benzer bir eğilim belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki ürünlerin değişen masrafları toplam masraflar içinde %80'in üzerinde pay almıştır. Bunun yanı sıra üretim maliyetlerinin yaklaşık yarısını, emek ve gübre maliyetlerinin oluşturduğu ortaya konmuştur.

Çizelge 3 Domates, biber, hıyar ve patlıcanın maliyet ve karlılık değeri*

Table 3 Cost and profitability of tomato, pepper, cucumber and eggplant

Ürünler	BM	DM	TM	V	BF*	TG	BK	NK	OK
Patlıcan	0,68	896,50	1066,26	1573	2,00	3146,00	2249,50	2079,74	2,9505
Biber	0,81	897,50	1067,33	1325	2,50	3312,50	2415,00	2245,17	3,1035
Domates	0,59	959,25	1133,40	1935	1,00	1935,00	975,75	801,60	1,7073
Hıyar	0,52	999,50	1176,47	2260	0,70	1582,00	582,50	405,53	1,3447

BM: Birim maliyet (TL/kg); DM: Değişen masraf (TL/da) (1); TM: Toplam masraf (TL/da) (2); V: Verim (kg/da); BF: Birim fiyat (TL/kg); TG: Toplam gelir (TL) (3); BK: Brüt kar (GSÜD-DM (3-1)); NK: Net kar (GSÜD-TM (3-2)); OK: Nispi kar (GSÜD/TM (3/2)); *Adıyaman/Kahta İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Kayıtları, 2016; <http://halfiyatları.net/adiyaman-hal-fiyatları>

En düşük toplam gelir hıyar üretiminde (1.582,00 TL), en yüksek toplam gelir ise biber üretiminde (3.312,50 TL) belirlenmiştir. Brüt kar, üretim faktörlerinin rekabet güçlerinin ortaya konmasında kullanılan bir başarı ölçütüdür. Hıyar üretiminde brüt kar 582,50 TL iken, biber üretiminde 2.415,00 TL'dir. Biberde brüt karın toplam gelire (GSÜD) oranı %73 seviyelerindeyken, hıyar üretiminde %37 seviyesinde kalmaktadır. Domates ve hıyarda üreticilerin net karı 1.000 TL'nin altında kalmıştır. Bu sonuç, bu ürünleri yetiştiren üreticilerin gelirlerinin yetersizliğini göstermektedir. Bilindiği gibi net kar, bir üründen elde edilen gayri safi üretim değerinden değişken ve sabit masrafların çıkarılmasıyla elde edilmekte ve ekonomik kârı daha iyi yansıtmaktadır. Net kar biber için 2.245,17 TL iken, onu patlıcan (2.079,74 TL) ve domates (801,60 TL) izlemektedir. Nispi kar incelenen ürünlerde l'den büyük değerler almıştır. Nispi karın l'den büyük değerler alması üreticinin 1 TL'lik maliyete karşılık, 1 TL'den daha fazla gelir elde ettiğini göstermektedir. Nispi kar; en yüksek biberde (3,1035) saptanırken, onu patlıcan ve domates izlemiştir. Yapılan bir çalışmada da patlıcan yetiştiriciliğinde en karlı bölgenin üretim miktarı bakımından ikinci sırada yer alan Güneydoğu Anadolu Bölgesi olduğu, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplam üretim masraflarının diğer bölgelere göre az olması sebebiyle patlıcan yetiştiriciliğinde en fazla kar eden bölge olduğu belirlenmiştir (Aygören, 2010). Hıyar üretiminde ise 1 TL'lik masrafa karşılık, 1,3447 TL gelir elde edildiği saptanmıştır (Çizelge 3). Bu sonuçlara göre, Adıyaman'da yetiştiriciliği yapılan biber, patlıcan, domates ve hıyarın üreticiye sağladığı dekara net gelir ve diğer karlılık göstergeleri açısından tercih edilebilir ürünler olduğu ortaya çıkmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Genel olarak bakıldığında; sebze meyve üretiminde ülke çapında bir üretim planının olmaması, bu ürünlerin üretiminde kullanılan girdilerin fiyatının sürekli olarak

artması, ürünlerin derece ve standartlaşma konusundaki eksiklikler, üreticilerin örgütlenme yetersizliği, pazarlama kanallarında etkin olamama, dış taleple ilgili düzensizlikler vb. temel sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar üretici açısından maliyet, tüketici açısından ise, yüksek fiyat olarak gündelik hayata yansımaktadır. Bu durum maliyet ve karlılık analizinin önemini göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı, Adıyaman'da yetiştiriciliği yapılan bazı sebze ürünlerinin maliyetlerini ve karlıklarını ortaya koymaktır. Bu amaçla, 2016 üretim yılına ait girdi maliyetleri ve ortalama verim değerleri gibi veriler kullanılarak, domates biber hıyar ve patlıcanın maliyetleri ve karlılık durumu analiz edilmiştir. Birim fiyatlar Toptancı Hal Müdürlüğü'nden temin edilmiştir.

İncelenen ürünlerde; birim başına en düşük birim maliyet hıyar, en yüksek ise, biber üretiminde gerçekleşmişken, dekara düşen değişen masraflar en fazla hıyar, en düşük patlıcan üretiminde saptanmıştır. Değişen masrafların toplam masraflar içindeki oranı yüksek (%80) düzeyde gerçekleşmiştir. Toplam masraflar değişen masraflarla paralellik göstermiştir.

İncelenen ürünlerin gelir analizi sonuçlarına göre; toplam gelir, en düşük hıyar üretiminde, en yüksek biberde belirlenmiştir. Brüt karın toplam gelire oranı biber üretiminde %73'tür. Net karda biber ilk sırayı alırken, onu patlıcan ve domates izlemektedir. Nispi kar; incelenen ürünlerin hepsinde l'den büyük çıkmıştır. Nispi kar en yüksek biberde saptanmıştır

Araştırma sonuçlarının yöredeki üreticilere gelir artırıcı ürünleri tercih konusunda karar vermede, yararlı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve üretim faktörlerinin en uygun düzeyde kullanılması amacıyla yönlendirici olabilir. Dolayısıyla hangi üretim dalına ne kadar masraf yapılacağı ve bunun karşılığında ne kadar gelir elde edileceğinin bilinmesi, üreticiler açısından önemlidir (Bayramoğlu ve ark., 2005). Yöredeki üreticilerin kayıt sisteminin olmaması ve ürünlerin maliyetlerini karşılaştırmak için gerekli analizlerin yapılmaması nedeni ile, bu çalışmanın

işletme yöneticilerine yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu ürünlerin iyi tarım uygulamaları kapsamında farklı fiyat uygulamasıyla hem üreticilerin hem de tüketicilerin bilgilendirilmesi söz konusu olacak ve iyi tarımın yaygınlaşmasına katkı sağlayabilecektir (Aydın ve ark., 2017). Bu çerçevede özellikle üreticiyi doğru yönlendirecek tarımsal danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, tarımsal finansman bilgisi olan danışmanın etkin olarak sektör ile ilgili bilgileri üreticiye aktararak tarımsal gelir düzeyinin yükseltilmesi de önem taşıyacaktır (Karsan ve Gül, 2017).

Bunun yanında özellikle sebze üretiminde aşırı girdi kullanmanın daha fazla ürün getireceği algısı ortadan kaldırılmalıdır. Son olarak yetiştiriciler üretimini yapacakları ürünleri belirlerken yalnızca ürün fiyatını baz almamalı, işletme potansiyelini ve pazar durumları da göz önüne almalıdırlar.

Kaynaklar

- Adanacıoğlu H. 2001. Malatya Yöresinde Kuru Kayısı Üretim ve Pazarlama Yapısı Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Adıyaman/Kahta İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Kayıtları, 2016.
- Adıyaman Hal Fiyatları, 2016. <http://halfiyatları.net/adiyaman-hal-fiyatları>, Erişim tarihi: 29.06.2017.
- Ağır HB, Saner G. 2014. İzmir İli Emiralem Beldesinde Açıkta ve Örtüaltı Çilek Yetiştiriciliğinde Üretim Maliyetlerinin Belirlenmesi. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 51(2): 145-152.
- Ağızan S. 2018. Tarımsal Sulama Sistemlerinin Karşılaştırmalı Yatırım Analizi; Konya İli Çumra İlçesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aydın B, Aktürk D, Özkan E, Hurma H, Kiracı MA. 2017. Armut Üretiminde Karşılaştırmalı Enerji Kullanım Etkinliği ve Ekonomik Analiz: Trakya Bölgesi Örneği. Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 5(9): 1072-1079.
- Aygören E. 2010. Domates, Sivri Biber ve Patlıcanda Bölgelere Göre Karlılık Analizi. Bakış, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü ISSN 1303-8346 11(9): 1-4.
- Bayramoğlu Z, Göktoğa ZG, Gündüz O. 2005. Tokat İli Zile İlçesinde Yetiştirilen Bazı Önemli Tarla Ürünlerinde Fiziki Üretim Girdileri ve Maliyet Analizleri. Tarım Ekonomisi Dergisi, 11 (2): 101-109.
- BÜGEM, 2017. <http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/BUGEM.pdf>, Erişim tarihi:28.06.2017.
- Çarkacı DA, Yokuş S, Ölmez O, Çelik Y, Karadavut U. 2016. Konya Yöresinde Yetiştirilen Mısır Bitkisinin Üretim Girdi ve Maliyetlerinin Belirlenmesi. Uluslararası Katılımlı XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. Isparta, 25-27 Mayıs. ss: 1763-1768.
- Çıkman A, Monis T, İpekçioğlu Ş. 2016. GAP Bölgesi'nde Mercimek Üretim Maliyetinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. Uluslararası Katılımlı XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. Isparta, 25-27 Mayıs. ss: 1757-1762.
- Engindeniz S. 2008. Ispanak Üretiminde Maliyet ve Karlılık Analizi. Hasad-Bitkisel Üretim 272: 85-90.
- Erkuş A, Bülbül M, Kırıl T, Açıl AF, Demirci R. 2005. Tarım Ekonomisi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları No: 5, Ankara
- Iqbal M, Fahim M, Zaman Q, Usman M, Sundus A. 2015. Effect of various factors on wheat production. National Agricultural Research Centre. Peshawar. <http://agris.fao.org/agris-search/search.do?recordID=PK2016000162>, Erişim Tarihi: 03.06.2018.
- Kanat Z, Çelik Y, Çay Ş. 2017. Konya İlinde Bodur ve Yarı Bodur Elma Üretiminde Maliyet Analizi. Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, 31 (1): 56-62.
- Karsan A, Gül, M. 2017. Patates Üretim Maliyetleri ve Karlılığındaki Değişim: Niğde İli Örneği. Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 5(5): 530-535.
- MonisT, Çıkman A, İpekçioğlu Ş, Bayraktar MS. 2014. GAP Bölgesi'nde Sulu Koşullarda Yetiştirilen Buğday'ın Üretim Maliyetinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. Samsun, 3-5 Eylül. ss:826-829.
- RadS, Yarış G. 2005. Silifke'de Hıyar Yetiştiren Sera İşletmelerinin Ekonomik Performansları ve Birim Ürün Maliyetleri. Tarım Ekonomisi Dergisi, 11(1): 25 – 31.
- Sonial H, Irfan M, Muhammad Q, Naheed Z, Mubarak A. 2016. Comparative economics of owner operator and sharecroppers in wheat farming arrangements: a case of Rawalpindi districting Pakistan. Journal of Agricultural Research 54(1): 133-142.
- Subaşı OS, Seçer A, Yaşar B, Emeksiz F, Uysal O. 2016. Türkiye'de Muz Üretim Maliyeti ve Karlılık Durumu. Mediterranean Agricultural Sciences, 29(2): 73-78.
- TUİK 2017. <https://biruni.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>, Erişim Tarihi: 04.06.2017.
- TUİK 2017. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001, Erişim Tarihi: 04.06.2017.
- TUİK 2017. www.tuik.gov.tr. Erişim Tarihi: 02.06.2017.
- Tümsavaş E. 2003. Ankara İli Ayaş İlçesi Tarım İşletmelerinde Sulu Koşullarda Buğday ve Domates Üretim Faaliyetlerinde Fiziki Girdi Kullanım Düzeyi, Üretim Maliyetleri ve Kimyasal Gübre Kullanımının Ekonomik Yönden Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz H, Demircan V, Erel G. 2006. Başlıca Üretici İllerde Kuru Soğan Üretim Maliyetleri ve Karlılık Göstergeleri. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 21(2): 39-48.